

Albina Kecman*
<https://orcid.org/0009-0001-3018-5400>

Vladimir Stanković**
<https://orcid.org/0000-0002-0570-4926>

Paun Lučanović***
<https://orcid.org/0009-0002-1938-1651>

UDK: 330.341.1:005.952
005.961:005.336.1

DOI: 10.5937/MegRev2502095K

Originalni naučni rad

Primljen 09.07.2025.

Odobren 03.11.2025.

ULOGA LJUDSKIH RESURSA U KONKURENTNOSTI I EKONOMSKOM RASTU

Sažetak: *Ljudski resursi – odnosno skup znanja, veština, sposobnosti, iskustva i kreativnosti zaposlenih – predstavlja jedan od najznačajnijih resursa savremene privrede. Znanje, sposobnost i inovativnost radnika utiču na rast produktivnosti, što direktno doprinosi povećanju konkurentnosti preduzeća i ekonomskom rastu zemlje.*

U savremenim ekonomijama, materijalni resursi (poput zemlje, kapitala ili tehnologije) više nisu presudni — ljudski faktor je taj koji omogućava da se ti resursi optimalno koriste. Na mikro nivou, ljudski resursi su ključni za konkurentsku prednost preduzeća, dok je na makro nivou osnova nacionalne konkurentnosti i održivog razvoja.

Ključne reči: *ljudski resursi, konkurentnost, ekonomski rast, obrazovanje*

---

* E-mail: albinakecman@gmail.com

** E-mail: dedabor@gmail.com

*** E-mail: paunlucanovic3@gmail.com

1. UVOD

Savremeno tržište rada zahteva nove kompetencije, kao što su: digitalna pismenost, analitičko i kritičko mišljenje, sposobnost adaptacije, timski rad i kreativno rešavanje problema.

Kontinuirano obrazovanje (formalno, neformalno i informalno) postaje uslov za održavanje zaposlenosti i konkurentnosti pojedinca i društva.

Indikatori ljudskih resursa u globalnoj ekonomiji su obuhvaćeni u Globalnom indeksu konkurentnosti (Global Competitiveness Index)¹ koji meri: kvalitet obrazovanja, stepen stručnosti radne snage, ulaganja u istraživanje i razvoj, inovativni kapacitet ekonomije. Ovi pokazatelji pokazuju da zemlje koje više ulažu u obrazovanje, obuku i razvoj ljudskih potencijala — imaju viši nivo konkurentnosti i brži ekonomski rast.

Potreba za doživotnim učenjem je posledica: dinamičnog razvoja savremenog društva, brzog tehnološkog napretka, naročito u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija, promene u strukturi zanimanja i radnih zahteva.

Obrazovanje, svakako, ne povećava samo proizvodne rezultate, već čoveku pruža priliku za lični razvoj i veće društveno zadovoljstvo. Jasno je, takođe, da ljudske veštine mogu dati rezultate samo ukoliko ih oni koriste voljno i sa motivacijom.

2. LJUDSKI RESURSI ILI LJUDSKI KAPITAL U NAUCI I PRIVREDNOJ PRAKSI

U nauci i privrednoj praksi pojam ljudskog kapitala još se uvek teško u potpunosti prihvata. Razlog za to leži u izvesnoj odbojnosti prema upotrebi termina „kapital“, koji očigledno podrazumeva i određene vlasničke odnose — čak i kada je reč o čoveku kao mislećoj individui. Ipak, treba imati na umu razliku između ljudskog i vlasničkog kapitala, koji obuhvata proizvodna sredstva i može se tržišnim transakcijama otuđiti. U svakodnevnom ekonomskom rečniku termin „ljudski kapital“ se ne navodi tako često.²

Umesto njega, dugo vremena je bio u upotrebi pojam „čovekova vrednost“ u proceni kompenzacija za smanjenje radne sposobnosti ili smrti pojedinaca, ili određivanja nekih poreskih sistema. Ovaj pojam je danas prihvaćen i uobičajeno se koristi, premda češće u ekonomskoj nauci nego u praksi privrede.

Obrazovanje je osnovni način formiranja ljudskog kapitala, jer razvija znanja, veštine i kompetencije koje povećavaju produktivnost pojedinca.

¹ World Economic Forum (2012): *The Global Competitiveness Report 2014-2015*, Preuzeto 22. Decembra, 2015.

² Alfred Maršal (1956), *Principles of Economics*, Macmillan - London

Istovremeno, ono je predmet interesovanja više nauka – pedagogije, koja proučava procese učenja i vaspitanja, psihologije, koja se bavi motivacijom, kognitivnim procesima i razvojem ličnosti, sociologije, koja istražuje društveni kontekst obrazovanja i njegov uticaj na socijalnu mobilnost i nejednakosti.

Sa stanovišta ekonomije, obrazovanje se posmatra kao ulaganje u ljudski kapital: to ulaganje ima svoje troškove (vreme, novac, resurse), ali i prinose (veće zarade, veća zaposlenost, veća produktivnost). Ekonomski aspekt obrazovanja, dakle, povezuje pojam investicije u ljude sa proizvodnim efektima tih investicija, koji se najčešće mere novčanim pokazateljima — kao što su zarade, prinos na obrazovanje ili ukupni rast nacionalne ekonomije.

Formiranje ljudskog kapitala (obrazovanje, obuka, usavršavanje) zahteva unutrašnju motivaciju pojedinca — želju za učenjem, napredovanjem, ličnim razvojem. Bez motivacije, investicije u obrazovanje ne daju puni efekat.

Korišćenje ljudskog kapitala u praksi (rad, inovacije, produktivnost) zavisi od radne motivacije, odnosno od toga da li pojedinci imaju podsticaje da primenjuju svoja znanja i veštine. U ekonomskom kontekstu, motivacija se povezuje sa sistemima nagrađivanja, mogućnostima napredovanja, priznanjem i organizacionom kulturom koja podstiče kreativnost i inicijativu.

Učenje, odnosno kontinuirano obrazovanje, zahteva izvesne napore koji će biti uloženi samo ukoliko postoje jasni i konkretni motivacioni razlozi. To se odnosi i na primenu već formiranog ljudskog kapitala, kako u privrednim, tako i u brojnim neprivrednim delatnostima, koje u značajnoj meri utiču na poslovanje privrede, njen rast i razvoj.

Privredni razvoj nije samo povećanje obima proizvodnje ili rasta BDP-a. On podrazumeva i kvalitativne promene u ekonomskoj strukturi, kao što su: tehnološke inovacije, modernizacija proizvodnje, povećanje efikasnosti, razvoj novih sektora i usluga, unapređenje institucija i organizacija.

Sve te promene ne mogu nastati bez ljudskog kapitala — jer upravo ljudi osmišljavaju, organizuju i realizuju te procese.

Drugim rečima, ljudski kapital nije samo faktor proizvodnje, već nosilac promena u celokupnom ekonomskom sistemu. Ovi elementi imaju značajan uticaj na neto zarade, nivo zaposlenosti, kao i na odnos između štednje i potrošnje, što direktno određuje i obim ulaganja u ljudski kapital. Intenzitet delovanja institucionalnih faktora razlikuje se od zemlje do zemlje, pa je shodno tome i njihov uticaj na ponašanje učesnika na tržištu znatno različit.

3. KONKURENTNOST KAO IZAZOV SAVREMENOG DRUŠTVA

U uslovima globalizacije, konkurentnost država predstavlja sposobnost jedne privrede da: proizvodi robe i usluge koje mogu uspešno da se prodaju na međunarodnom tržištu, održava visoku zaposlenost, obezbedi stabilan ekonomski rast i rast životnog standarda stanovništva. Poboljšanje konkurentnosti nije kratkoročan proces — ono zahteva duboke strukturne i institucionalne promene, uz snažno oslanjanje na ljudski kapital, inovacije i efikasne politike države.

U takvim okolnostima, konkurentnost postaje ne samo cilj, već i sredstvo („oružje“) za izlazak iz krize. To znači da države: nastoje da poboljšaju svoje ekonomske performanse (produktivnost, izvoz, inovacije), podstiču investicije u obrazovanje i istraživanje, jačaju institucije tržišta, razvijaju preduzetničku klimu i digitalnu transformaciju.

Razvoj kao višeslojan proces Prema Todaru i Smitu (2006), razvoj nije samo ekonomski rast, već višeslojan proces društvenih promena koji obuhvata: transformaciju društvenih struktura (institucije, tržišta, obrazovanje, zdravstvo), promenu stavova i vrednosti ljudi (radna etika, inovativnost, odgovornost, solidarnost), evoluciju institucija države koje treba da obezbede jednake šanse i pravičnost u društvu.³

Cilj takvog razvoja je izgradnja modernog, inkluzivnog i održivog društva, u kome se podjednako vrednuju: ekonomska efikasnost, socijalna pravednost i kvalitet života građana. Preduslovi za savremeni model razvoja jesu: pravedna socijalna politika, smanjenje siromaštva, univerzalno obrazovanje (dostupno svima, kao osnova za jednake šanse), povećanje kvaliteta života, jačanje demokratskih institucija i razvoj društvenih vrednosti kao što su solidarnost, tolerancija i odgovornost.

U tom smislu, ljudski kapital postaje ključni element svakog uspešnog modela razvoja — jer samo obrazovani, zdravi i motivisani pojedinci mogu podsticati i održavati pozitivne promene u društvu.

Životni standard neke zemlje zavisi od njene sposobnosti da proizvodi robe i usluge, što je direktna funkcija produktivnosti.⁴ Produktivnost zavisi od četiri ključna faktora: fizički kapital (mašine, zgrade, infrastruktura), ljudski kapital (znanje, obrazovanje, veštine i zdravlje radne snage), prirodni resursi (zemljište, rude, energenti), tehnološko znanje (sposobnosti primene nauke u proizvodnji i inovacijama).⁵ Odnos između ova četiri faktora određuje dugoročni ekonomski rast i razlike u životnom standardu među zemljama.

³ Todaro, P.M. & Smith, S.C. (2006): *Ekonomski razvoj*, Šahinpašić - Sarajevo.

⁴ Mankiw, N.G., & Taylor, M.P. (2008): *Ekonomija*, Data Status - Beograd.

⁵ Mankiw, N.G., & Taylor, M.P. (2008): *Ekonomija*, Data Status - Beograd.

4. UTICAJ GLOBALNE EKONOMSKE KRIZE

Globalna ekonomska kriza, koja je započela u SAD 2008. godine, imala je širok i dugotrajan efekat na ceo svet: pad investicija, rast nezaposlenosti, usporavanje proizvodnje i izvoza, povećanje javnog duga.

Posebno su pogođene tranzicione ekonomije — zemlje koje su u procesu prelaska sa planske na tržišnu ekonomiju (poput Srbije). Te zemlje imaju nedovoljno razvijene institucije, nestabilan finansijski sistem i ograničene resurse za podsticanje razvoja.⁶

Prosečan prihod u najbogatijim zemljama sveta je deset puta veći od onog u najsiromašnijim. To rezultira ogromnim razlikama u: kvalitetu života, pristupu zdravstvu i obrazovanju, životnom veku, tehnološkom napretku, mogućnostima za zapošljavanje i lični razvoj.

Iako su razlike u prihodima očigledne, uzroci tih razlika su složeni i manje vidljivi. Postavljaju se ključna pitanja razvojne ekonomije: Zašto neke zemlje uspevaju da postanu ekonomski prosperitetne, dok druge zaostaju? Koji je odnos između institucija, obrazovanja, tehnologije i kulture u procesu razvoja? Kako bogate zemlje mogu očuvati svoj standard bez produbljanja globalnih nejednakosti? I, najvažnije: šta nerazvijene zemlje mogu da učine da se pridruže klubu razvijenih? Odgovori na ova pitanja vode ka saznanju da su investicije u ljudske resurse – kroz obrazovanje, zdravlje, istraživanje i inovacije – najpouzdaniji put ka dugoročnom i inkluzivnom razvoju.

Mnogi istraživači tvrde da globalizacija dovodi do smanjenja siromaštva. U uzorku od 80 zemalja rast prihoda najsiromašnijih bio jednak prosečnom rastu BDP-a po glavi stanovnika.⁷ Kako je utvrđeno da globalizacija ima pozitivnu korelaciju sa ekonomskim rastom, iz toga proizilazi zaključak da ona utiče na smanjenje siromaštva. Pojedini autori ističu da je smanjenje siromaštva bilo relativno ograničeno u odnosu na postignute stope rasta.⁸ Povećanje nejednakosti onemogućilo je značajnije ublažavanje siromaštva.⁹

Posmatranje siromaštva na globalnom nivou ima brojne nedostatke, jer, pre svega, zanemaruje regionalne specifičnosti i različite trendove u pojedinim delovima sveta. Pretpostavimo da postoje samo dva faktora proizvodnje - rad i kapital. Polazi se od pretpostavke da će se zemlje u međunarodnoj trgovini specijalizovati u skladu sa obiljem ovih faktora. Prema ovoj teoremi, u procesu međunarodne

⁶ Drucker, P.F. (2008): *Management*, Collins - New York.

⁷ Dollar, D. and Kraay, A. (2001): *Trade, Growth and Poverty*, The World Bank, Development Research Group - Washington.

⁸ Vandermoortele, J. (2002): *Are we really reducing global poverty*, UNDP - New York.

⁹ Chen, S. and Ravallion, M. (2000): *How Did the Poorest Fare in the 1990s?*, World Bank, Development Research Group - Washington.

trgovine dobitnici će biti vlasnici faktora proizvodnje kojim zemlja obiluje, dok će gubitnici biti vlasnici faktora kojeg je u manjku. Shodno tome, ukoliko zemlja raspolaže relativno većim količinama kapitala, očekuje se povećanje nejednakosti. Nasuprot tome, ako zemlja ima relativno više radne snage, razlika u prihodima će se smanjivati. U državama sa ograničenim ljudskim kapitalom, globalizacija može takođe doprineti smanjenju jaza, zahvaljujući lakšem pristupu znanju (na primer, putem interneta), što umanjuje premiju na ulaganja u ljudski kapital.¹⁰

Globalizacija deluje i preko obrazovanja. Otvorenost ekonomije doprinosi poboljšanju kvaliteta obrazovanja.¹¹ Prema istraživanjima, porast prosečnog broja završenih razreda u obrazovanju dovodi do smanjenja nejednakosti.¹² Iako globalizacija u određenoj meri nepovoljno utiče na raspodelu dohotka unutar pojedinih zemalja, to ne znači da se rast i pravednost međusobno isključuju. Ključ leži u promišljenoj kombinaciji ekonomskih politika koje istovremeno podstiču rast i ublažavaju socijalne razlike. Problem je u tome što, osim obrazovanja, gotovo da nema faktora koji istovremeno imaju pozitivan uticaj i na rast i na smanjenje nejednakosti.¹³ Zbog toga je neophodno sprovesti korektivne mere usmerene na ublažavanje negativnih efekata globalizacije na raspodelu dohotka i socijalnu pravdu.

5. STRATEGIJA RAZVOJA LJUDSKIH RESURSA U SRBIJI

U stručnim krugovima često nailazimo na kontradiktorne stavove o obrazovanju i znanju u Srbiji. Razlozi za visoku nezaposlenost u ovoj zemlji uključuju nedovoljno direktnih stranih investicija, mali broj dostupnih poslova, veliki broj nisko kvalifikovanih radnika, kao i neadekvatan obrazovni sistem, koji proizvodi diplomce koji nakon završetka škole ostaju bez posla. Postoji jasna nesrazmera između obrazovnog sistema i tržišta rada, naročito u vezi s praktičnim znanjem i veštinama.

Problem se povećava kada diplomci i dalje nemaju potrebne veštine, sposobnost da samostalno rešavaju probleme, analitičko razmišljanje, ili veštine timskog rada. S obzirom na to da ekonomski razvoj postavlja sve veće zahteve za kvalifikacijama potrebnim za ulazak u radnu snagu, može se očekivati da će osnovni uslov

---

¹⁰ Taylor, A. (2002): "Globalization, Trade and Development: Some Lessons from History", *NBER Working Paper Series*.

¹¹ Rodrik, D. (1998): "Why do more open economies have bigger governments?", *Journal of Political Economy*, 106(5), 997-1032, Forthcoming.

¹² Lundberg, M. and Squire, L. (2000): "The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality", *World Bank Working Paper*.

¹³ Lundberg, M. and Squire, L. (2000): "The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality", *World Bank Working Paper*.

za zapošljavanje uskoro biti završena srednja škola. U tom kontekstu, ključna promena u srednjem stručnom obrazovanju treba da bude uspostavljanje fleksibilnog sistema koji će odgovarati novim zahtevima tržišta rada i obezbediti sticanje znanja i vrednosti za brži i kvalitetniji profesionalni razvoj.

Kvalitetno visoko obrazovanje treba da proizvodi stručnjake sposobne da se suoče sa oštrom međunarodnom konkurencijom. Univerzitet bi trebao biti viđen kao centar za sticanje znanja, obavljanje profesionalnih zadataka, i prostor za kulturni i društveni razvoj. Od suštinske je važnosti razvijanje saradnje između univerziteta, privrede i međunarodnih institucija.¹⁴

Konkurentna pozicija Srbije nisu povoljna. Prema rezultatima Globalnog indeksa konkurentnosti, Srbija zaostaje u oblasti inovativnosti, institucionalne efikasnosti i tržišta rada; nedovoljno ulaganje u ljudski kapital i obrazovanje ograničava sposobnost privrede da se prilagodi savremenim izazovima; dominiraju stare proizvodne strukture, a nedostaje dovoljno tehnoloških inovacija i znanja.

Iz ovih razloga je neophodno da država usmeri pažnju na: reformu obrazovnog sistema, razvoj veština u skladu sa tržišnim potrebama, podsticanje istraživanja, inovacija i preduzetništva, jačanje institucionalnih kapaciteta i transparentnosti.¹⁵

Poseban naglasak stavljen je na potrebu da Srbija: razvija državnu politiku u oblasti ljudskog kapitala, jača obrazovni sistem kao strateški resurs, unapređuje kvalitet nastave i usaglašenost sa tržištem rada, podstiče inovativnost, preduzetništvo i digitalne veštine. Cilj takve politike je da se poveća konkurentnost nacionalne ekonomije i obezbedi održiv ekonomski rast.

6. ZAKLJUČAK

U eri globalizacije i mnogobrojnih reformi, kada kapital dolazi do izražaja, može se sa sigurnošću reći da je ključni faktor u razvoju privrede produktivnost rada. Ona se temelji na znanju, inovacijama i domišljatosti, odnosno na jačanju ljudskog kapitala. S obzirom na to da želimo da izgradimo konkurentnu prednost nacionalnih razvojnih subjekata, upravljanje treba da se fokusira na politiku, praksu i strukturu koje će zajednički uticati na ponašanje organizacija te na njihove poglede i radnu efikasnost.

Povećanje produktivnosti kod ljudi može se postići obrazovanjem i rastom prihoda, što predstavlja ulaganje u ljudski kapital. Savremeni razvojni trendovi u zemljama s tržišnom privredom pokazali su da su obrazovanje i formiranje

¹⁴ Mitrović, V., Mitrović, I. (2015): "Uloga ljudskog kapitala u povećanju konkurentnosti privrede Srbije", *International Scientific Conference of IT and Business-Related Research*, Ekonomski fakultet u Kos.Mitrovici, Srbija.

¹⁵ World Economic Forum (2012): *The Global Competitiveness Report 2020-2021*.

ljudskog kapitala, posebno u kontekstu razvoja i implementacije novih tehnoloških dostignuća, na vrhu prioriteta globalnih nacionalnih strategija i politika koje se bave socijalnim, ekonomskim i tehnološkim napretkom.

Povećanje konkurentnosti nije moguće bez sistematskog ulaganja u ljude — u njihovo obrazovanje, zdravlje, motivaciju i društveno okruženje koje podstiče rad i stvaralaštvo. Ljudskiresursi su osnovni stub izlaska iz krize i izgradnje održive ekonomije.

Literatura

- Chen, S., Ravallion, M. (2000): *How Did the Poorest Fare in the 1990s?*, World Bank, Development Research Group – Washington.
- Dollar, D., Kraay, A. (2001): *Trade, Growth and Poverty*, The World Bank, Development Research Group - Washington.
- Lundberg, M., Squire, L. (2000): “The Simultaneous Evolution of Growth and Inequality”, *World Bank Working Paper*.
- Maršal, A. (1956): *Principles of Economics*, Macmillan - London
- Mankiw, N.G., Taylor, M.P. (2008): *Ekonomija*, Data Status - Beograd.
- Petrović, P. (2010): „Uticaj ljudskih resursa na privredni rast i razvoj Srbije“, *Ekonomski horizonti*, 12(1), str. 103-119
- Rodrik, D. (1998): “Why do more open economies have bigger governments?”, *Journal of Political Economy*, 106(5), 997-1032, Forthcoming.
- World Economic Forum (2018): *The Global Competitiveness Report*.
- World Economic Forum (2019): *The Global Competitiveness Report*.
- Taylor, A. (2002): Globalization, “Trade and Development: Somme Lessons from History”, *NBER Working Paper Series*.
- Todaro, P.M., Smith, S.C. (2006): *Ekonomski razvoj*, Šahinpašić - Sarajevo.
- Vandermoortele, J. (2002): *Are we really reducing global poverty*, UNDP - New York.
- Mitrović, V., Mitrović, I. (2020): “Uticaj ljudskog kapitala u povećanju konkurentnosti privrede Srbije“, *International Scientific Conference of IT and Business-Related Research*, Ekonomski fakultet u Kos.Mitrovici, Srbija.
- Zjalić, Lj.M. (2011): *Razvoj ljudskih resursa u funkciji Strukturalnih promena i novih uslova rada: inovativnost - Nezaobilazan činilac razvoja*, Fakultet za menadžment malih i srednjih preduzeća, Beograd.

THE ROLE OF HUMAN RESOURCES IN COMPETITIVENESS AND ECONOMIC GROWTH

Abstract: *Human resources - that is, the set of knowledge, skills, abilities, experience and creativity of employees - is one of the most important resources of the modern economy. The knowledge, ability and innovation of workers influence the growth of productivity, which directly contributes to increasing the competitiveness of companies and the economic growth of the country.*

In modern economies, material resources (such as land, capital or technology) are no longer crucial — it is the human factor that enables these resources to be used optimally. At the micro level, human resources are key to a company's competitive advantage, while at the macro level, it is the basis of national competitiveness and sustainable development.

Keywords: *human resources, competitiveness, economic growth, education*